

AXBOROT TEXNOLOGIYASINING BANDLIKKA TA'SIRI

Yoqubov Shermuhammad G'ulomjon o'g'li

O'zbekiston Milliy Universiteti Jizzax filiali

Amaliy matematika fakulteti

Axborot tizimlari va texnologiyalari(tarmoqlar va sohalar bo'yicha)yo'nalishi 4-kurs talabasi

Annotatsiya: Bugungi kunda axborot texnologiyalari sohasi respublikamizning rivojlanishida muhim o'rin tutib kelmoqda. O'tgan yillar mobaynida O'zbekiston Respublikasi hukumati tomonidan yurtimizda axborot texnologiyalarini keng joriy qilish va rivojlantirish borasida olib borgan siyosati hozirgi kunga kelib o'z natijalarini ko'rsatmoqda. Ushbu texnologiyalarning mehnat bozoriga ta'siri iqtisod, texnologiya va biznes mutaxassislari orasida ko'p muhokama qilinadigan mavzudir.

Kalit so'zlar: Texnologiya, bandli, ish o'rinlari, avtomatlashtirish, rivojlanishi, daromad.

Kirish: Texnologiyaning bandlikka ta'siri murakkab va ko'p qirrali bo'lib, ijobiy va salbiy bo'lishi mumkin. Bir tomondan, texnologiya yangi ish o'rinlari va ishlab chiqarishlarni yaratishi va samaradorlikni oshirishi, iqtisodiy o'sishga va yuqori turmush darajasiga olib kelishi mumkin. Boshqa tomondan, texnologiya ishchilarni, ayniqsa qo'lda yoki past malakali ishlarda ishlaydiganlarni siqib chiqarishi va yuqori malakali va malakasiz ishchilar o'rtasidagi tafovutning kengayishiga olib kelishi mumkin.

Texnologiyaning bandlikka ijobiy ta'siriga quyidagilar kiradi:

- Yangi ish o'rinlari yaratish: AT sohasidagi rivojlanish yangi kasblar va ish o'rinlarini yaratadi. Masalan, dasturchilar, ma'lumotlar tahlilchilari, kiberxavfsizlik mutaxassislari va boshqa IT mutaxassislarga talab oshmoqda.
- Ish jarayonlarini avtomatlashtirish: Ko'plab sohalarda axborot texnologiyalari yordamida ish jarayonlari avtomatlashtirilmoqda. Bu esa ayrim kasblarning kamayishiga olib kelishi mumkin, lekin shu bilan birga, yangi ko'nikmalarga ega ishchilar uchun imkoniyatlar paydo bo'ladi.
- Masofadan ishlash imkoniyatlari: Axborot texnologiyalari masofadan ishlashni osonlashtiradi, bu esa ishchilar uchun fleksibil ish sharoitlarini taqdim etadi. Bunday sharoitlar ko'plab odamlar uchun bandlikka ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.
- Ta'lim va o'qitish: AT yordamida ta'lim tizimi rivojlanmoqda. Online kurslar, vebinarlar va boshqa ta'lim resurslari ishchilarning yangi ko'nikmalarni o'zlashtirishiga yordam beradi, bu esa ularning bandligini oshiradi.
- Iqtisodiy o'sish: Axborot texnologiyalarining rivojlanishi iqtisodiy o'sishga olib keladi, bu esa yangi ish o'rinlari va imkoniyatlar yaratadi.
- Tahlil va qaror qabul qilish: AT yordamida ma'lumotlarni tahlil qilish va qaror qabul qilish jarayonlari samaradorligi oshadi, bu esa kompaniyalarning raqobatbardoshligini oshiradi va natijada bandlikka ijobiy ta'sir ko'rsatadi.
- Ish qidirish jarayoni: Axborot texnologiyalari ish qidirish jarayonini osonlashtiradi. Internetdagi ish qidirish platformalari, ijtimoiy tarmoqlar va professional tarmoq saytlari orqali ish beruvchilar va ish izlovchilar o'rtasidagi aloqa osonlashadi.
- Ish joylarining globalizatsiyasi: Axborot texnologiyalari global ish bozorini yaratmoqda. Bu, turli mamlakatlar o'rtasida ish kuchi almashinuvini va xalqaro kompaniyalarga ish olib borish imkoniyatlarini oshiradi.

Shu bilan birga, axborot texnologiyalarining bandlikka ta'siri salbiy tomonlari ham mavjud. Masalan, avtomatlashtirish natijasida ayrim kasblar yo'qolishi yoki ish joylarining qisqarishi mumkin. Shuning uchun, AT rivojlanishi bilan birga, ishchilarni yangi ko'nikmalarga o'rgatish va ish joylarini saqlash uchun strategiyalar ishlab chiqish muhimdir.

Texnologiyaning bandlikka salbiy ta'siriga quyidagilar kiradi:

- Ishni almashtirish: Texnologiya ishlab chiqarish va qo'l mehnati kabi qo'lda va past malakali ishlarda ishchilarni siqib chiqarishi mumkin, chunki avtomatlashtirish va sun'iy intellekt keng tarqalgan.
- Malakalarning nomuvofiqligi: Texnologiya yangi imkoniyatlardan foydalanish ko'nikmalariga ega bo'lgan ishchilar va bunday bo'lmaganlar o'rtasida bo'shliqni yaratishi mumkin, bu esa ishsizlik va ish haqining turg'unligiga olib keladi.
- Daromadlar tengsizligi: Texnologik taraqqiyotning afzalliklari teng taqsimlanmasligi mumkin, yuqori malakali ishchilar va texnologiya kompaniyalari mukofotlarning asosiy ulushini yig'ib olishadi, past malakali ishchilar esa ortda qoladilar.

Umuman olganda, texnologiyaning bandlikka ta'siri murakkab va turli xil omillarga bog'liq, masalan, texnologik o'zgarishlarning tezligi, ta'lim va o'qitishdagi siyosat va investitsiyalar, ishchilar va kompaniyalarning o'zgarishlarga moslashish qobiliyati. Hukumatlar va jamiyatlar uchun texnologiyaning bandlikka potentsial salbiy ta'sirini faol ravishda hal qilish va har kimning texnologik taraqqiyotdan foyda olishini ta'minlash muhimdir.

Raqamlashtirishning bandlik ta'siri turli o'lchamlarga ega bo'lishi mumkin. Bandlik darajasi nuqtai nazaridan, mashinalar inson ma'lumotlarini almashtirganda avtomatlashtirish bilan bog'liq ish yo'qotish keng muhokama qilinadi. Shu bilan birga, ish o'rinlarini yaratish yangi texnologiyalarni ekspluatatsiya qilish uchun moslashtirilgan yangi kasbiy profillarning paydo bo'lishi, shuningdek narxlarning pasayishi yoki yangi bozorlar, mijozlar guruhlari yoki talab sohalari tufayli texnologiyaga asoslangan mahsulotlar va xizmatlarga talabning oshishi bilan bog'liq. Raqamlashtirish sharoitida narxlarning pasayishi aholining real daromadlarini oshirishi mumkin. Bu har qanday mahsulot yoki xizmatlarga (shu jumladan texnologiya bilan bog'liq bo'lmagan) sarflanganda, iqtisodiyotning boshqa joylarida ish o'rinlarini yaratishga olib kelishi mumkin. Ish joyini yo'qotish yoki ish o'rinlarini yaratish ustunlik qiladimi, bandlikning sonli rivojlanishi bir xil mamlakatlarga, mintaqalarga, tarmoqlarga, kasblarga va demografik guruhlarga ta'sir qiladimi va ular parallel ravishda yoki vaqtning turli nuqtalarida sodir bo'ladimi, aniq texnologiyalarga (yoki ularning kombinatsiyasiga) qarab, ularning iqtisodiyotda va davlat siyosatida tezkor joylashishi.

Har qanday sohada bandlikka yangi texnologiyalarni joriy etish ta'sir qiladi, uning maqsadi samaradorlikni oshirishdir. Bunday texnologik joriy etishning dastlabki natijasi ishchilarning ma'lum darajada qisqarishidir. Bir nuqtada, yangi texnologiyaning mahsuldorligi. Agar biznes talablari ortib borayotgan bo'lsa, firma yoki sanoat ortib borayotgan sanoat talablarini qondirish uchun yangi ishchilarni yollashni boshlashi mumkin. Texnologik takomillashtirishni joriy etish siklni yangidan boshlaydi.

Xulosa: Texnologiya va bandlik o'rtasidagi munosabatlar asrlar davomida munozara va muhokama mavzusi bo'lib kelgan. XIX asr boshida zamonaviy iqtisodchilarning tashvishlariga qadar texnologik taraqqiyot keng ishsizlikka olib keladi degan qo'rquv takrorlanadigan mavzu bo'lib kelgan. Biroq, tarix shuni ko'rsatdiki, texnologik taraqqiyot ko'pincha yangi imkoniyatlar va sanoat tarmoqlarini yaratadi, natijada iqtisodiy o'sish va ish o'rinlarini yaratishga olib keladi. Bu tarixiy tendensiya bo'lgan bo'lsa-da, hozirgi texnologik o'zgarish davri mehnat bozoriga yanada chuqurroq ta'sir ko'rsatishi mumkin deb taxmin qilish uchun asoslar mavjud.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Farkhod Mulaydinov. Digital Economy Is A Guarantee Of Government And Society Development. Ilkogretim Online, 2021; 20(3): 144-1479
2. Yuldashev U.A. Use of video lesson creative technologies in the process of electronic education// Scientific-Methodical Journal-T 2021.
3. Webb, M., 2019. The impact of artificial intelligence on the labor market. Available at SSRN 3482150.
4. Turdialiev, M. (2023). Legal Discussion of Metaverse Law. International Journal of Cyber Law,